
KRÓNIKA

A JUGOSZLÁV KULTÚRA NAPJAI ROMÁNIÁBAN. Május utolsó napjaiban Bukarestben megnyílt az a nagyszabású rendezvény, amely a két ország kulturális kapcsolatainak keretében bemutatja a jugoszláv népek és nemzetiségek művelődési életének jelesebb eredményeit. Május 29-én a román fővárosban három kiállítás is nyílt. Az egyik a mai szlovén grafikát, a másik a jugoszláv népek és nemzetiségek íróinak könyveiből készült válogatást, a harmadik pedig a Piva kolostor kincseit mutatta be. A mintegy negyven különböző rendezvény közül, amelyben több mint 500 jugoszláv író, képzőművész, zenész, film- és színművész lépett föl, megemlíthjük meg a belgrádi Nemzeti Színház és az újvidéki Szerb Nemzeti fellépését. Az előbbi Bora Stanković Szilaj vér, az utóbbi pedig Sterija Felfuvalkodott tökfey c. művét adta elő. A filmkedvelők láthatták a zágrábi rajzfilmiskola legjobb alkotásait, valamint Aleksandar Đorđević Megérkezni hajnal előtt és Miki Stamenković Hogyan meghalni című filmjét. Az írók közül a verseci Irodalmi Kommuna tagjai tartottak több irodalmi estet, míg zeneművészetünket a Szlovén Filharmonia és a priština-i Collegium Cantatum képviselte.

ELŐKÉSZÜLETEK AZ ÍRÓSZÖVETSÉG KÖZGYŰLÉSÉRE. A Jugoszláv Írószövetség májusban jóváhagyta az ősszel megtartandó évi közgyűlés téziseit. A közgyűlés az írói alkotómunkának a társadalomban betöltött helyéről és szerepéről indít vi-

rát. — Az írónak és munkájának társadalmi szerepe és a vele kapcsolatos kérdések sohasem kerültek el az írószövetség figyelmét, mert mindez szorosan összefügg az alkotók öngazgatási státusával és a műalkotások értékelésével — állapítják meg a tézisekben. A továbbiakban kimondják, hogy az írószövetség még hatékonyabban fog dolgozni valamennyi nemzeti és nemzetiségi irodalom érvényesítésén. Ennek a fontos munkának sokféleképpen kell megnyilvánulnia, kezdve attól, hogy az iskolai tantervekbe be kell iktatni valamennyi nemzeti és nemzetiségi irodalmunk oktatását, egész addig, hogy a hazánkat reprezentáló antológiákból és egyéb kiadványokból sem maradhatnak ki.

A közgyűlés alapjául szolgáló tézisek magukba foglalják azt a javaslatot is, hogyan valósítható meg az írók öngazgatási joga. Ezzel kapcsolatban a tézisek kimondják, hogy attól a pillanattól kezdve, amikor az író átadja kéziratát a könyvkiadónak, vállalnia kell a felelősség rá háruló részét, be kell kapcsolódnia a kézirat sorsának alakításába mindazokkal együtt, akik munkájukkal hozzájárulnak a kézirat könyvvé formálásához. Az író joga például beleszólni a könyv külalakjának, árának, példányszámának, valamint a terjesztés módjának meghatározásába, s részeselednie kell abból a jövedelemből, amelyet a befektetett munka alapján valószínűleg az illető könyvkiadó. A tézisek végül kimondják, hogy az irodalmi örökség felhasználásával létre-

jövő jövedelem elosztásában meg kell határozni a mércéket, amelyek szerint a jövedelem egy részét irodalmi holt munkaként kell kezelni.

A NOVÝ ŽIVOT JUBILEUMA Fennállásának harmincadik évfordulóját ünnepli a jugoszláviai szlovákok irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirata. Az évforduló alkalmából, május 24-én és 25-én tudományos tanácskozást tartottak a vajdasági szlovák irodalom és kultúra témára. Bevezetőt dr. Ján Kmet egyetemi tanár mondott. *A Novy Život a vajdasági szlovákok irodalmi és kulturális életében* című előadásából idézzük az alábbi részleteket:

— A Vajdaságban élő szlovákság irodalma és kultúrája mint önálló és sajátos jelenség már 150 éves múltra tekinthet vissza. A Novy Život című folyóirat pedig, mint e nép mai alkotó törekvéseinek és eredményeinek kifejezése, éppen napjainkban ünnepi gyümölcscsőző munkásságának 30. évfordulóját, mely munkásság ékesen bizonyítja, hogy napjaink irodalma és kultúrája lényegileg más és érettebb is, mint a múltban volt. Ha ma végignézzünk a harminc évfolyam 102 folyóiratszámának és 16 kettős számának hosszú glédáján, az már magában véve is egy új hagyomány és művelődéstörténeti érték benyomását kelti.

... Az érvényesülésre, a saját program és koncepció meghirdetésére irányuló törekvés, az életre való jog pozitív példáinak megfogalmazása már a folyóirat első évfolyamaiban megfigyelhető, de ugyanakkor a szocialista internacionalizmusnak, a népfelszabadító harcbeli testvériségnek és egységnek friss áramlata is. Mert a folyóirat nemcsak hogy részletesen tájékoztatott más nemzetek művelődési életéről, különösen pedig a vajdasági magyarok, románok, ruszinok és a

daruvári csehek sikereiről, hanem bőségesen közölt szépirodalmi fordításokat is — Jovan Popović és egy tucatnyi más író alkotásain kívül — Majtényi Mihály, Herceg János, Mihai Avramescu, Florica Ștefan, Vaszil Mudri, Eugen Kocsis és Mikola Szkuban munkásságából.

A folyóirat második korszakában, 1954-től 1960-ig, a vajdasági szlovák irodalom és művelődés sok bonyodalom után végre megkapja a maga alkalmas és tartós szervezeti formáját, mert az 1953. évi bács-petróci tanácskozás egyrészt megfelelő társadalmi-kulturális hátteret és irodalmi légkört, másrészt egy mindig eléggé angazsált közvéleményt biztosított neki, ami összhangban volt az akkori társadalmi mozgásokkal: a társadalmi öngazgatás meg a kommunális rendszer bevezetésével.

Noha a tájékoztatóirodás nyomás országunkra már némileg enyhült, a viszonyok mégis lassan rendeződtek. Így például 1957-ben Csehszlovákiából egyáltalán nem kaptunk könyveket, később valamennyit, majd többet. Ilyen körülmények között nem kis erőfeszítésbe került a szlovák irodalmi klasszika tanulmányozása nálunk, s ezen próbált segíteni a Novy Život is cikkeivel, tanulmányaival. A műkedvelő színházak repertoárigényének kielégítésére ebben az időszakban 10 színművet, ezek közül két eredeti hazai szlovák darabot közölt a folyóirat.

A harmadik korszakban (1960—1967) még inkább megnyilvánult ismert eszmei platformunk és az akkori gazdasági fellendülés hatása, mely lehetővé tette nemzetiségünk irodalmi és művelődési igényeink még jobb kielégítését. 1958-ban a VII. kongresszuson meghozták a JKSZ máig is érvényes Programját, 1959-ben pedig a JKSZ Központi Vezetősége Végrehajtó Bizottságának ismert határozatai

további lépést jelentettek az elvszerű jugoszláv nemzetiségi politika még pontosabb megfogalmazásában. Természetes, hogy a *Novy Život* köré tömörült szlovák alkotócsoport, már addigi munkássága alapján is, készségesen magáévá tette ezeket az elméleti alapvetéseket és a belőlük fakadó folyamatokat.

Felzengett akkor Babinka, Labáth, Mučaji és Benková-Popitová lírája, és új költői hangokat pendített meg Svetlik, Čipkar és Litavská. Čeman, Čani, Labáth és Grna akkor írják legjobb prózai műveiket, s ekkor kapcsolódik be irodalmi életünkbe a később vezető szerepet játszó költő, Vit'azoslav Hronec, illetve a kritikus Michai Harpán.

A folyóirat 1968-tól 1971-ig terjedő negyedik korszakában, amikor a Közel- és Távol-Keleten dúló háború meg a csehszlovákiai események miatt növekszik a feszültség, s amikor nálunk a művészetekben a „fekete hullám” a divatos, bizonyos értelmiségi körökben pedig nyelvi viták dúlnak — Tito forradalmi irányvétele, a liberális, nacionalista és más eltorzulások felszámolása után, a nemzetek és nemzetiségek egyenrangúsága ismert elveinek következetes és teljesebb valóra váltását követeli meg. Ez a vajdasági szlovák irodalommal és kultúrával szemben is olyan követelményeket támasztott, amelyeket nem volt könnyű mindjárt kielégíteni.

A folyóirat ekkor tovább konszolidálódott, ami a munkatársakat, a rovatokat és a műszaki kivitelezést illeti, egyébiránt pedig több nyelvi tárgyú cikket közölt, ezenkívül rendszeresen figyelemmel kísérte a belgrádi és pozsonyi kulturális időszerűségeket, és bepillantást nyújtott a mecedón, a szovén, a horvát, a vajdasági szerb, magyar, román, valamint az albán és a cseh irodalmi életbe.

A próza műfajában Benková-Popitová, Hronec, Tušiak és Čeman mellett újból jelentkeznek Čani meg Demák, a költészetben pedig Babinka, Benková, Hronec és Pa'lo Buhuš mellett, a fiatalabbak közül Zuzana Balážová, Miroslav Dudók, Zuzana Faboková és Miroslav Demák a legtermékenyebbek.

S végezetül, az utolsó korszakban, 1972-től máig, amikor a folyóirat most már valóban — és rendszeresen — kéthavonként jelenik meg, és amikor a szerkesztőség jelentős tapasztalatra tett szert és megállapodott, megszűnik a *Novy Život* története, és ez már a jelen. (Borbély János fordítása).

MEGHALT ANTUN AUGUSTINČIĆ. Nyolcvanéves korában, Zágrábban elhunyt a kiváló horvát szobrász, Antun Augustinčić, számos ma már világhíró szobor megalkotója.

Augustinčić már tízéves korában képzőművészetet tanul. Előbb Vadlec és Frangeš tanítványa, majd Meštrović veszi maga mellé, s két éven át tanítja fiatal tanítványát, s közbenjár, hogy a párizsi Szépművészeti Akadémiára kerüljön. 1924-től kezdve öt évet tölt a már komolyan kibontakozó, de még miundig nagyon fiatal festő és szobrász Párizsban; önálló tárlatot is szervezett, a Függetlenek Szalonjában állítva ki portréit.

Hazajövele után alkotja meg a šumadijai harcosok emlékművét, amelyet Kragujevacon állítottak fel, majd a Zemlja csoport egyik alapítója lesz. A harmincas években egymást követik jobbnál jobb alkotásai, a Szkopjében felállított Dušan cár lovasszobra, a katowicei Josef Pilsudski marsall emlékműve, a genfi bányászszobor stb. Közvetlenül a háború után alkotja meg a batinai emlékművet, majd 1952 és 1954 között készül el a New York-i ENSZ-palota

előtti Békeemlékmű. Egyik utolsó nagy műve az 1973-ban Stubicán felavatott Gubec-emlékmű.

A jeles művészről Ács József kritikuskunk a következőket írta: „Augustinčić rendkívüli arány- és harmónia-érzéke a modellációban jutott kifejezésre. Jól ismerte az ember és az állat anatómiáját. Markáns szobraiban a duzzadó és követelő erő által a társadalmi feszültségeket iejezte ki. A szabadságot sugározzák művei. Különösen a háború utáni szobraira és domborműveire gondolunk, melynek reprezentáló példája a batinai emlékmű.”

Augustinčić kiemelkedő társadalmi-politikai dolgozó volt. Ifjúkorában baloldali nézeteket vallott, a népfelzabardító háborúban az első napoktól részt vett. Az AVNOJ második ülésén alelnöknek választották.

A JUGOSZLÁV ÁLLAM MEGALAPÍTÁSÁRÓL. Május második felében az Újvidék melletti Ilokon mintegy negyven hazai, valamint magyar, román és szovjet történettudós részvételével tudományos tanácskozást tartottak a jugoszláv állam megalapításának tárgykörébe tartozó kérdésekről. Az összejövetel eredménye, hogy új megvilágítást nyertek a délszlávok egységes államának létrehozásáról szóló egyes nézetek. A beszámoló jelentős része tudományos és marxista nézetekkel bizonyította, miszerint egyszerre voltak meg az új állam megalakításakor a politikai és gazdasági feltételek, de szükségességét a hatékonyabb önvédelmi rendszer kiépítése is indokolta. Több beszámoló a munkásmozgalom perspektívájából, mások pedig a későbbi szocialista átalakulás előfeltételeinek megteremtése szempontjából vizsgálták a kérdést.

A KRITIKÁRÓL. A kritika társadalmi szerepéről és jelentőségéről a

tavaly kezdett megbeszéléseket folytatták a Vajdasági Íróegyesület május végén — lapzártánkkor — Čortanovcin megtartott írótalálkozón. Vitaindítót ezúttal is Végel László tartott. Témája a kritika erkölce volt. (A tanácskozás részletes ismertetésére következő számunkban visszatérünk.)

NEGYVENHÁROMEZER SZAVALO. A május 27-én Újvidéken megtartott döntővel véget ért a *Jó Pajtás* c. gyermeklapunk idei versmondó vetélkedője, amelyen több mint kétszáz iskola és óvoda mintegy negyvenháromezer tanulója/óvodása vett részt, közöttük mintegy hétezer a magyar nyelvet környezetnyelvként tanuló pajtás is. A verseny alapját a *Híd* múlt év októberi számában közölt jugoszláviai magyar költők gyermekversei, illetve az ebből az anyagból ez év februárjában megjelent *Messzike* c. kötet képezte. E kötet törekvéseiről beszélt Pap József, a verseket válogató költő is, megemlítve, hogy a *Messzike* költőinek mindenekelőtt el kellett döntenüik, hogy a gyermekekhez fordulva, kitartsanak költői felfogásuk, magatartásuk mellett s írják továbbra is saját költészetüket, vagy pedig „ereszkedjenek le” a kis olvasókhöz. „A költők az előbbi mellett döntöttek. Ezért aztán nagyon odafigyeltünk, követtük a verseny menetét, mérlegettük a versmondók teherbíró képességét, s a biztató jelekre szorongásunk lassan fölegedett, töprengésünket a jóézés váltotta föl — győztünk!”

SZABADKAI SIKER A TARTOMÁNYI SZÍNJATSZOK SZEMLÉJÉN. Nagy sikert hozott a Szabadkai Népszínháznak a vajdasági hivatásos színházak idej, sorrendben 29. szemléje. Szophoklész Antigonéjával elnyerték a legjobb előadás díját, Sza-

bó István megkapta a legjobb rendezésért járó díjat, s négy színész — Jónás Gabriella, Korica Miklós, Árok Ferenc és Kerekes Valéria — is elismerésben részesült. Ezenkívül a díszlettervért járó díjat Vlada Marenic a zrenjaninai Gyászoló családjának

színpadképéért, a jelmezterv-díjat pedig Branka Petrovic kapta a szabadkai szerbhorvát társulat Joakim c. előadásáért. Az Újvidéki Színház a szemlén a Három nővérrel szerepelt, s Bajza Viktória Irina szerepének tolmácsolásáért részesült elismerésben.